

e-ISSN: 2630-631X

Article Type

Research Article

Subject Area

Comparative Literature

Vol: 8 Issue: 61

Year: 2022 JULY

Pp: 1195-1202

Arrival

28 May 2022

Published

31 July 2022

Article ID 63293

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.63293>**How to Cite This Article**

Lidar, V. (2022). "Uzaktaki Ötekiler, Yakındaki Yabancılar: Edebiyat Ve Sinemada Uzakta Ve Arada Kalanlar", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(61): 1195-1202

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Uzaktaki Ötekiler, Yakındaki Yabancılar: Edebiyat Ve Sinemada Uzakta Ve Arada Kalanlar

Distant Others, Nearby Strangers: Others And Strangers In Literature And Cinema

Veysel Lidar¹

¹ Arş.Gör.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Yunan edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Nikos Kazancakis'in Kardeş Kavgası romanı ve Çağan Irmak'ın Dedemin İsimleri adlı sinema filmi, ötekilik ve yabancılık mefhumları üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınacak, eserlere yansıyan ötekileştirme unsurları incelenecektir. Çalışmaya konu alan her iki eser de toplumların belleğinde izler bırakan yaşanmış olaylardan hareketle kurgulandığı için, çalışmada sosyolojik eleştiri yönteminden yararlanılacaktır.

Nikos Kazancakis'in Kardeş Kavgası adlı romanı 1946-1949 yılları arasında yaşanan Yunan İç Savaşı'ndan hareketle kaleme alınmıştır. Eserde, yazarın da yaşayarak deneyimlediği iç savaşın tezahürleri ve toplumdaki etkilerine odaklanılmıştır. Çağan Irmak'ın senarist ve yönetmenliğini yaptığı Dedemin İnsanları filmiyse, hem bizim toplumumuzda hem de Yunan toplumunda derin tesirler bırakan Nüfus Mübadelesi'ni konu edinmiştir. Eserde Giriş adasından Türkiye'ye gelen bir ailenin 1980 Darbesi'ne kadarki yaşamı işlenmiştir.

Kardeş Kavgası ve Dedemin İnsanları eserleri üzerine yapılacak olan bu çalışmada Zygmunt Bauman'ın görüşlerinden de yararlanılacaktır. Geride bıraktığımız yüzyılın en önemli sosyolog ve düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Bauman, özellikle öteki ve yabancı kavramlarına getirdiği farklı yaklaşımlarla çalışma açısından önem arz etmektedir. Bauman'ın öteki ve yabancı kavramlarına bakışı çalışmada detaylı bir şekilde irdelenecek ve ele alınan edebi ve görsel metinlerde bu kavramların izleğinde tespitlerde bulunulacaktır. Her iki eserde de belirli karakterler üzerinden gösterilmeye çalışılacak olan arada kalmışlığın, Bauman'ın görüşleriyle uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada, eserlerde geçen belirli karakterler üzerinde yapılacak değerlendirmelerle birlikte öteki ve yabancı kavramlarına farklı bir yaklaşım getirilmeye gayret gösterilerek, toplumların birbirlerini kodlamasında, topluma sonradan dâhil olmuş bireyleri yaftalamasında ne gibi düşüncelerin ön plana çıktığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mübadele, İç Savaş, Ulus Devlet, Bauman, Karşılaştırmalı edebiyat.

ABSTRACT

In this study, one of the most important writers of Greek literature, Nikos Kazancakis's novel The Fratricides and Çağan Irmak's film named My Grandfather's People will be discussed comparatively over the notions of otherness and foreignness, and the elements of othering reflected in the works will be examined. Since both works, which are the subject of the study, are based on lived events that leave traces in the memory of societies, sociological criticism method will be used in the study.

Nikos Kazancakis' novel The Fratricides is based on the Greek Civil War between 1946-1949. The work focuses on the manifestations of the civil war that the author has experienced and its effects on society. The film My Grandfather's People, written and directed by Çağan Irmak, is about the Population Exchange, which left a deep impact on both our society and the Greek society. In the work, the life of a family who came to Turkey from the island of Crete until the 1980 Coup has been processed.

The views of Zygmunt Bauman will also be used in this study, which will be conducted on the works of The Fratricides and My Grandfather's People. Considered one of the most important sociologists and thinkers of the last century, Bauman is especially important in terms of working with the different approaches he brought to the concepts of the other and the foreigner. Bauman's view of the concepts of the other and the foreigner will be examined in detail in the study and determinations will be made on the basis of these concepts in the literary and visual texts discussed. It is thought that the in-betweenness, which will be tried to be shown through certain characters in both works, is compatible with Bauman's views.

In the study, with the evaluations to be made on certain characters in the works, it will be tried to bring a different approach to the concepts of the other and the foreigner, and it will be tried to determine what kind of thoughts come to the fore in the societies' coding for each other and stigmatizing the individuals who later joined the society.

Key words: Population Exchange, Civil war, Nation-state, Bauman, Comparative Literature.

GİRİŞ

Bu çalışmada Yunan edebiyatının en önemli yazarlarının başında gelen Nikos Kazancakis'in *Kardeş Kavgası* adlı romanıyla, ülkemizin önemli yönetmenlerinden biri olan Çağan Irmak'ın yazıp yönettiği *Dedemin İnsanları* adlı sinema filmi, toplumların öteki ve yabancıyla mücadele stratejileri açısından ele alınarak karşılaştırmalı olarak irdelenecektir. Söz konusu çalışmada ele alınan her iki eserin de toplumların belleğinde yer bırakan önemli toplumsal meselelerden hareketle kurgulanmış olması nedeniyle, çalışmada sosyolojik eleştiri yönteminden yararlanılacaktır.

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi, özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılla birlikte çalışma sahasını genişletmiş ve disiplinler arası çalışmalara yönelmiştir. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin çalışmalarına en çok konu edildiği alanların başında sinema sanatı gelmektedir. Karşılaştırmalı edebiyat araştırmacıları, günümüzde sadece edebi metinlerle değil, müzik, opera ve sinema gibi alanların ürünleriyle de ufuklarını genişletmek amacı taşımaktadırlar (Damrosch vd. 2009: IX). Karşılaştırmalı edebiyat kapsamında disiplinler arası çalışmalardan anlaşılın; edebiyatın, felsefe, psikoloji, müzik, sanat, film gibi alanlarla ilişkisi üzerinde durmaktır (More, 2013:3). Karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında genel olarak yapılan ve daha çok medyalararasılık kapsamında ele alınan çalışmalarda edebi metinlerin sinemaya uyarlanması üzerinde durulmaktadır. Fakat karşılaştırmalı edebiyatın temelindeki tanımlama girişimlerinden hareketle iki eserin mutlak suretle birbirleriyle bağlantılı olmalarına gerek duyulmaması kabulünden hareketle, farklı dönemlerde ve farklı olayları anlatan edebi ve görsel metinlerin ele alınabilmesi de mümkündür. Bu noktada Macar komparatist Steven Tötösy de Zepetnek'in görüşleri önemlidir. Zepetnek, karşılaştırmalı edebiyat biliminin temel prensiplerini sıralarken, alanın edebiyat ve diğer sanatsal ifadelerin formlarıyla yani söz gelimi görsel sanatlarla, müzik ve filmle de etkileşim halinde olmasını, karşılaştırmalı edebiyatın temel prensiplerinden biri olarak belirlemiştir (Zepetnek, 1998:16). 21. yüzyılla birlikte karşılaştırmalı edebiyat biliminin genişleyen çalışma alanları da disiplinin salt edebi metinlerle ilgilenmesi düşüncesinin sorgulanması gerekliliğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan eserlerin seçiminde toplumları karşı karşıya getiren ve yine toplumlar için etkileri uzun yıllar süren iki sosyolojik olayı konu edinmeleri belirleyici olmuştur. Kazancakis *Kardeş Kavgası* adlı eserinde II. Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'da yaşanan iç savaşı bir papazın gözünden anlatmış ve iki kutuplu toplum yapısını tüm yönleriyle eserine aksettirmiştir. Çağan Irmak ise *Dedemin İnsanları* adlı filmde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Nüfus Mübadelesi antlaşması kapsamında Girit'ten İzmir'e göç eden bir aileyi ve orada karşılaştıkları problemleri anlatmaktadır. Özellikle *Dedemin İnsanları* filminde, Kurtuluş Savaşı sonrasındaki mübadelede, Girit'ten Anadolu'ya gelen Mehmet Yavaş'la torunu Ozan arasındaki ilişki üzerinden göçmenlik, yerleşiklik, milliyetçilik, ötekilik ve çocukluk mefhumları işlenmiştir (Parlayandemir, 2015:120). Her iki eserde de, toplumların ötekine yaklaşımına yönelik kesitler sunulmuştur. Eserler, her ne kadar tarihi olayları konu edinseler de, yapı gereği kurgusal özellikler taşıdıkları unutulmamalıdır. Eserlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına, söz konusu toplumsal olaylara kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Kazancakis'in eserine konu olan Yunan İç Savaşı 1946-1949 yılları arasında yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında, İngilizlerin desteğiyle Yunanistan'da iktidarı ele geçiren Liberal Parti lideri Sofulis, 1946 yılında ülkeyi seçime götürmüştür (Clogg, 2007:169). Söz konusu seçimi boykot etme kararı alan Komünist Parti, Makedonya Komitesi'yle Makedonya'da daha önce Yunan Kurtuluş Halk Ordusu'nun (ELAS) üç üyesinin öldürüldüğü Litohoron kentine seçimlerden bir gün önce yani 30 Mart 1946 tarihinde silahlı saldırı düzenlemiştir. Bu saldırıda 12 jandarmayı öldüren komite üyeleri dağlara saklanmışlar, saldırı sonrası pek çok eski ELAS mensubu, dağlara çıkmıştır. Bu saldırı Yunan İç Savaşı'nı başlatan olay olmuştur (Ali, 2009: 19). Tüm bu olaylar altında gerçekleşen seçimlerde iktidara gelen Halk Partisi lideri Çaldaris öncülüğündeki hükümet, sol gruplara karşı oldukça sert politikalar gütmüş ve ülkedeki gerilim tırmanmıştır. Hükümet desteğini alan sağ grupların, komünistleri hedef alan eylemleriyle şiddet artmıştır. Yapılan referandumun neticesinde Yunan Kralı'nın da ülkeye dönmesiyle komünist partizanlarla Ulusal Ordu arasındaki çatışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Üç yıl süren ve binlerce insanın ölümüne neden olan iç savaş, 16 Ekim 1949 tarihinde resmen sona ermiştir (Sayıcı, 2011: 32-33).

Çağan Irmak'ın yazıp yönettiği *Dedemin İnsanları* filminin tarihsel zemininde yer alan nüfus mübadelesi, Lozan Konferansı'nda görüşülmüş ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli konu başlıklarından biri olarak ele alınmıştır. 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan 'Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'üyle birlikte, konu çözüme kavuşturulmuştur. Bu anlaşmanın birinci maddesi uyarınca, Türkiye'de bulunan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan'da bulunan Müslüman Yunan uyrukları, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçe tabi tutulacaklar, göç edenler Türk ve Yunan makamlarının izni olmadan geldikleri ülkelere yerleşme amaçlı dönemeyeceklerdir (Oran, 2002: 332). Bu sözleşme kapsamında yaklaşık 350000 Müslüman Türk ve 200000 Hıristiyan Rum göçe zorlanmışlardır (Kayam, 1993:1).

Nikos Kazancakis'in *Kardeş Kavgası* ve Çağan Irmak'ın *Dedemin İnsanları* adlı eserlerinin ele alındığı bu çalışmanın temellendirilebilmesi için, toplumların 'biz' ve 'öteki' mefhumlarına yaklaşımına farklı bir bakış açısı getiren ve 'yabancı' kavramını da ekleyerek yeni bir pencere açan sosyolog Zygmunt Bauman'ın görüşlerini detaylandırmak gerekmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bauman'ın özellikle *Sosyolojik Düşünmek* adlı eseri, düşünürün 'biz', 'onlar' ve 'yabancılar'a bakışını içermektedir. Bauman'a göre 'biz' ve 'onlar' ayrımı sadece iki farklı insan grubunu değil, tamamen farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrılaşmayı içermektedir. 'Biz' grubu, kendimizi içine dâhil ettiğimiz gruptur. Bu grup içinde olanlar birbirlerini anlar, ilişkilerin bu anlayış doğrultusunda nasıl sürdürüleceğini bilir, kendisini güvende ve evinde hisseder. 'Biz' grubu bireyin doğal yaşam alanıdır, içinde olmaktan hoşlandığı ve huzur içinde döndüğü yerdir. 'Onlar' grubu ya da 'öteki'/'ötekiler' ise, 'biz' grubunun tam tersine ne ait olmak istenilen ne de istenilecek olan kümelenmelerdir. 'Onlar' grubunda neler olup bittiğine ilişkin izlenimlerimiz ya da varsayımlarımız, belli belirsiz ve tamlıktan uzaktır, o grubun işleyişine yönelik pek bir bilgi yoktur ve bu bilgi eksikliği nedeniyle o grubun yaptığı her ne ise 'biz' grubundaki birey için genelde kestirilemez ve korkutucu şeylerdir. 'Biz' grubundaki birey, 'onlar'ın da kendi grubundakiler gibi temkinli ve endişeli olduğundan, karşıt gruba karşı 'onlar'ın da kuşku duyduğundan şüphelenir. 'Biz' grubunun üyesi olan bireye göre, 'onlar'dan beklenen çıkarlarına karşı hareket etmeleri, 'biz' grubu üyesine zarar vermek istemeleridir. Bauman, 'biz' ve 'onlar' ayrımına değin görüşlerinin devamında 'biz' ve 'onlar' ayrımının sosyolojide 'iç grup' ve 'dış grup' ayrımıyla da adlandırıldığını söyler. Bu ayrıma göre, zıt tutumlar birbirlerinden ayrılmaz; 'dış grup' olmadan 'iç grup' duygusu olmaz, 'iç grup' olmadan 'dış grup' ayrımı da olanaksızdır. Bu zıt ikili birbirini anlamlandırır, koşullandırır. Bir başka ifadeyle birey kendisini içinde bulduğu/gördüğü kendi iç grubunu ancak belli bir öteki grubu 'onlar' olarak gördüğü için 'biz' olarak görmektedir. Bu iki grubu, 'biz' ve 'onlar'ı birey için 'gerçek' yapan ve birbirlerine bakışlarında tutarlılığı sağlayan şeyse uzlaşmazlıktır (Bauman, 2015: 51-52).

Dış grup, iç grubun tam olarak hayali zıddıdır ve iç grubun özkimliği, tutarlılığı, kendi içindeki dayanışması ve duygusal güvenliği açısından dış gruba ihtiyacı vardır. Şayet bir dış grup yoksa bile, iç grubun kendi sınırlarını çizmek ve korumak için, kendi içinde sadakati ve işbirliğini sağlamak için bir düşman olarak varsayılacak, grubun tutarlılığı ve bütünlüğü amacıyla icat edilecektir. 'İç grubun' değerini anlamak için mutlak suretle 'dış gruba' gereksinim duyulmaktadır. Bauman'a göre iç grup dinamiklerini karşılıklı yardım, kollama ve arkadaşlık oluşturmaktadır. 'Biz' grubu içinde kabul edilen insanlar arasında fikir ayrılıkları olsa bile, dostluk havası içinde, barışçıl bir biçimde ve çıkar ortaklığının bilinciyle çözüm üzerine müzakere etmeleri beklenir. 'Biz' grubundan olanların olumsuz bir davranışını Bauman'a göre çoğunlukla iftira olarak nitelendirir ve görmezden geliriz. Aynı eylemin karşıt kutup için gerçekleştiği varsayımı ise mutlaka doğrudur, doğru olarak kabul edilir (Bauman, 2015: 52-54).

Bauman iç grubun da kendi içinde kategorilere ayrıldığından bahseder ve bu kategorilerden biri de 'millet'tir. Bauman'a göre bir millet için 'biz' ifadesi kullanılıyorsa, 'biz'i bölen şeylere karşın bizi birleştiren (ya da birleştirdiği umulan) şeylere öncelik verilmektedir. 'Biz'i birleştiren ortak davamız yani 'onlar' ya da 'ötekiler'dir. Bauman'a göre bir milletin oluşumu ve iç grup haline gelebilmesi için bir uyumsuzluk ya da diğer bir ifadeyle bir dış gruba ihtiyaç vardır. Grubun birlik içinde olması ve dış grubun tehditlerine karşı güç birliğine girmesini sağlamak amacıyla 'hayali birliğin' kalıcı, disiplinli ve çalışkan bir organa, birlik adına konuşan ve bir mesleğe mensup olan bir sözcüye ihtiyacı vardır. Bu organ ve sözcü, üyelerin ve grubun sınırlarını belirler ve gerektiği durumlarda bu sınırları çiğneyenleri cezalandırır (a.g.e. 56-57).

Bauman, Norbert Elias'ın 'yerleşikler' ve 'dışarıklıklar' teorisini ele alarak, toplumlar arasındaki/içindeki mücadeleye farklı bir yaklaşım getirir. Ona göre dışarıklıkların içeriye akın etmeleri, yeni gelenlerle eski sakinler arasındaki farklılık ne kadar belli belirsiz olsa bile, her zaman yerleşik nüfusun hayat tarzına bir karşı gelme anlamı taşır. Yeni gelenlere yer açma zorunluluğundan ve dışarıklıkların kendilerine yer bulma ihtiyacından doğan gerilim iki tarafı da farklılıkları abartmaya iter. Endişe ve düşmanca duygular iki tarafta da kaynama noktasına erişir ancak yerleşikler bir bütün olarak önyargıları temelinde harekete geçmek için daha verimli/yetkin kaynaklara sahiptirler. Onlar aynı yerde yerleşimlerinin daha uzun süreli olması nedeniyle, o yer üzerinde kazanmış oldukları haklar olduğu iddiasını da taşırlar. Dışarıklıklar yalnızca yabancı ve farklı olmakla kalmaz, orada olma hakkı olmayan 'istilacılar' ve işgalciler olarak yorumlanır (Bauman, 2015: 60).

Bauman'ın 'biz' ve 'onlar' ayrımına yönelik düşünceleriyle birlikte, çalışma için önem taşıyan bir diğer yaklaşımı 'yabancı' kavramına getirdiği açıklamalardır. Ona göre, 'biz' ve 'onlar' grubu arasındaki kesin çizgilerle çizilmiş sınırlara bir muhalif unsur olarak kabul edilen 'yabancı', yerleşik hiçbir kategoriye kolaylıkla uymadığı için kabul edilmiş zıtlıkların geçerliliğini inkâr etmektedirler. Karşıtların 'doğal' olarak görülen özniteliklerini haksız çıkarırlar, keyfiliklerini açığa vururlar, kırılğanlıklarını gösterirler. Bauman'a göre yabancıların temel özelliklerinin başında ona dair birkaç bilgiye sahip oluşumuz gelir. Yabancı, davetsiz olarak 'biz' grubunun görüş alanına girmelidir. Yabancılar, günlük yaşamda görülen ve dinlenen insanlardır. Mevcudiyetleri dikkat çeker ve onlara ilgisiz kalınmaz. Yabancı yapısı itibarıyla ne uzakta ne de yakındadır.

Ne ‘biz’ grubunun ne de ‘onlar’ grubunun bir parçasıdır. Düşman ya da dost olarak kabul edilemezlerdir. Bauman’ın ifadesiyle ‘düşmanlarla savaşırız, dostları severiz ve onlara yardım ederiz; ama ne düşman ne dost olanlara ne diyeceğiz? Ya da hem düşman hem dost olanlara?’ (Bauman, 2015: 65-68).

Bauman, insanların doğal bir dürtüsü olan belirleme, sınır çekme eylemlerinin gerçekleşebilmesi için, sınırları bulandıran ve açıklığın sağlanmasını engelleyerek akılları karıştıran muğlaklıkların bastırılması gerektiği düşüncesinin, yabancılara yaklaşımda belirleyici olduğu görüşündedir. Yaratılmak istenen düzenin önündeki engel olan müphem varlıklara öfke duyulmaktadır. Bu varsayıma örnek olarak otları gösteren Bauman’a göre, vahşi bir arazide otları görmek insanı rahatsız etmez hatta tersine mutluluk verir. Fakat sınırları kesin olarak çizilmiş bir bahçede otlar, davetsiz misafirlerdir. Arsadan bahçeye çevrilerek bir düzene kavuşturulan toprağın ahengini bozarlar. Yakında olan fakat ‘biz’ grubunun niteliklerine uyum göstermeyen ya da bu ilkelere yeteri derecede sadakatle bağlanmayan bireyler, ‘biz’ grubu için tehlikedir. Bauman, milliyetçi ya da bir parti militanı için, hiçbir düşmanın karşı tarafa geçen ya da karşı tarafı suçlamakta yeteri kadar ileri gitmeyen ‘içimizdeki düşman’dan daha aşağı olarak görülmediğini savunur. Yabancılar, sağlam ve delinmez olarak kabul edilen sınırların geçirimsiz olmadığını göstermişlerdir ve salt bu nedenle bile onlardan kin duyulması ve geldikleri yere dönmeleri istenebilir. Onların varlığı, bizim zararımızdır çünkü yabancılar çevremizde olduğu müddetçe biz kendimizden emin olamayız (Bauman, 2015: 68-71).

Varlıklarıyla kabul edilmiş sınırları tahribata uğratan, ‘biz’ ve ‘onlar’ arasındaki ayrımı güçleştiren yabancıyla mücadele stratejileri geliştirilmiştir. Yabancılara yönelik ilk tepki ‘geldikleri yere’ geri gönderilmeleridir. Bauman’a göre geri göndermenin mümkün olmadığı durumlarda soykırım da gündeme gelebilir. Soykırım kadar katı ve insanlıktan uzak yöntemlerin dışında daha ‘kabul edilebilir’ yöntemler de mevcuttur. Bu kabul edilebilir yöntemlerin başında ‘ayrılmak’ gelir. Ayrılma fiziksel, manevi ya da hem fiziksel hem de manevi olabilir. Fiziksel ayrılık için en belirgin örnek gettolardır. Yine fiziksel ayrılığın bir başka yöntemi; yabancı olarak kabul edilen insanların ‘biz’ grubuna karışması ihtimalini azaltmak için ayırt edici kıyafetler ya da özel semboller kullanmaları tercih edilebilir. Bir diğer mücadele yöntemi olan manevi uzaklıkta ise fiziksel yakınlık tamamen reddedilerek, bu gibi bireylerle salt iş düzeyinde ilişki kurma yoludur. Ayrıca fiziksel yaklaşmanın manevi yaklaşma doğurmaması için de adımlar atılır. Yabancıların, bulaşıcı hastalıklar taşıdığı, temizlik kurallarına uymadıkları, zararlı fikir ve alışkanlıklara sahip oldukları, ahlaksız ve iffetsiz oldukları ithamları yayılır (Bauman, 2015: 73-75). Mutlu bir toplum yaratabilmek için yapılması gerekense mutlak suretle yabancıların dışlanmasıdır. Kearney, yabancıların toplumlar tarafından ‘günah keçisi’ olarak görüldüğünü belirterek, toplum içindeki olumsuzluğun kaynağının yabancı olduğunu iddia etmektedir (Kearney, 17-18). Bauman’ın ‘biz’ ve ‘öteki’ tasnifinin ortasına yerleştirdiği ‘yabancı’nın olumsuz anlamdaki özelliği de aslında Kearney’in belirttiği niteliğe uyumludur. Uzaktaki ötekine karşı geliştirilen ve toplumu bir arada tutan duygu birliğini, yabancı toplumun içinde oluşu ve fiziksel yakınlığıyla tehdit etmektedir.

KARDEŞ KAVGASI VE DEDEMİN İNSANLARI ADLI ESERLERİN İNCELENMESİ

Yukardaki bilgiler ışığında Nikos Kazancakis’in *Kardeş Kavgası* adlı romanına ve Çağan Irmak’ın *Dedemin İnsanları* adlı sinema filmine bakıldığında, her iki eserde de toplumlar tarafından öteki ve yabancı olarak damgalanan birey ya da bireylerin varlığı göze çarpmaktadır. Öncelikli olarak her iki eserdeki ‘öteki’ mefhumuna değinmekte yarar vardır.

Kardeş Kavgası adlı roman, yukarda da belirtildiği gibi, Yunan İç Savaşı’nı anlatmaktadır. Bu nedenle eserde öteki olarak gösterilen topluluk komünizm yanlısı Kızıl Takkeliler’dir. Onlar, ülkelerine ihanet etmekte, Yunanistan’ı ‘satmakta’ ve ‘kötülük etmekte’dirler (Kazancakis, 1969: 59-61). Ülkenin yönetiminden memnun olmadıkları için ayaklanma başlatan ve bu nedenle Yunanistan’ı ‘kötü’ duruma düşüren Kızıl Takkeliler, Lenin’in fikirlerine kapılmışlardır (a.g.e. 132). Artık ‘insan değil köpek’ olarak nitelendirilen ‘partizanlar’ öldürülmelidir (a.g.e. 42). Dini değerlerin ve siyasi düzenin devamından yana olan ‘biz’ grubu ise Kara Takkeliler olarak adlandırılan köylülerdir.

Dedemin İnsanları adlı film, mübadele döneminde İzmir’e gelen Mehmet Yavaş ve ailesinin 1920’lerden 1980’lere kadarki yaşamını anlatmaktadır. Zaman açısından geniş bir döneme yayılan anlatımın içeriğindeki ‘öteki’ de sürece bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Mübadele dönemiyle birlikte gelen ve ‘gâvur’ olarak nitelenen Giritli mübadillerin ‘öteki’liği, daha sonra olayların geçtiği bölgeye yerleşen Kürtlerle birlikte değişmiştir. Eserin anlatım zamanında artık ‘öteki’ kimliği Kürtler için kullanılmaktadır ‘Biz’ grubu açık bir şekilde uzun bir zamandan beri orada mukim olan Türklerdir (Irmak, 2011: 21:35-21:39). Fakat eserde mübadeleyle birlikte Girit’ten gelen Mehmet Yavaş’ın ana karakter olarak öne çıkması, açık bir şekilde öteki kimliğinin Kürtlerden önce göçmenleri kapsadığını ifade etmektedir.

Gerek roman ve gerek film bu açıdan ele alındığında, öteki olarak nitelenen oluşum ya da topluluklarla ‘biz’ grubu arasında fiziksel bir mesafe söz konusudur. *Kardeş Kavgası* romanında Kızıl Takkeliler dağlarda

yaşayan asilerken, *Dedemin İnsanları* adlı eserde Kürtler kendi ‘göçmen mahalleleri’nde yaşamaktadırlar. Bauman’ın görüşlerinde de belirttiği gibi arada güvenli bir mesafe vardır ve her iki taraf için de bu kutuplu yapının devamında bir karşıtlık söz konusu değildir.

Eserlerde ifade edilen ‘biz’ ve ‘öteki’ sınıflandırmalarında, ‘biz’ grubunun ‘öteki’ye karşı yaklaşımı ve ona yönelik düşünceleri de gösterilmiştir. Öteki’nin ortaya çıkmasında en önemli belirleyici, ‘bizden’ olmayana yönelik algılamamızdır (Bölükmeşe ve Erçin, 2021:217). Söz gelimi Kazancakis’in *Kardeş Kavgası* adlı romanında öteki, öldürülmesi gerektirir (Kazancakis, 1969: 42,54). Yine aynı eserde ötekilerin geldikleri yerlere dönmeleri gerektiğinden de bahsedilmektedir (a.g.e. 18).

Aynı eserde, Yunanistan için bir anlamda ezeli bir öteki olan Türklerden, bu eser özelinde ötekileştirilen Arnavut ve Bulgarlardan da söz edilmektedir:

Her çağrıda, öldürmek için en iyi olanı seçiyorsun. Yunanistan ne yaptı sana, merhametsiz Tanrı? Arnavutluk, Türkiye, Bulgaristan dururken nasıl onu seçebildin? O milletler senin zaferin uğruna bir şey yaptılar mı hiç, sana hiç iyilik ettiler, en ufak bir sevinç verdiler mi? Oysa Yunanistan, taşlar üstünde sendeleyerek küçük bir çocukken elinden tuttu senin, üstünlüğünü evrenin en ufak köşelerine yaydı (Kazancakis, 1969: 207-208).

Görüldüğü üzere *Kardeş Kavgası* adlı eserde hem Yunan İç Savaşı’nda öteki olarak belirlenen Kızıl Takkeliler hem de Türk, Bulgar ve Arnavutlar fiziksel ve duygusal açıdan uzak olan ötekiler olarak ele alınmışlardır.

Dedemin İnsanları adlı sinema filminde ise, Kürtlerin varlığına karşı geliştirilen refleks ve söylem ötekine bakışı işlenmiştir. Filmde çocuk çetesinin Kürtlerin yaşadığı mahalleye gerçekleştireceği ‘baskın’ esnasında bir esnafın ağzından çıkan cümleler ötekine yaklaşımı göstermektedir:

‘Göçmen mahallesine mi lan? (...) Kırılmadık cam bırakmayın. Gelip yerleştiler memleketimize, hükümet de bir şey demiyor bunlara, gelip doldurdular buraları (Irmak, 2011: 21.35-21.39).

Bu alıntıda, Bauman’ın dile getirdiği gibi, yeni gelenlerin ve onlara yer açmanın yarattığı huzursuzluk göze çarpmaktadır.

Görüldüğü gibi her iki eserde de biz ve öteki kutuplarında net bir ayrım söz konusudur. Eserlerin işledikleri dönemler ve olaylar özelinde, öteki’nin zaman zaman karşıt görüşlü bir siyasi grupken, zaman zaman da salt başka bir yerden gelen toplumlar olduğu açıktır. Kazancakis’in romanında ötekiler; Kızıl Takkeliler ve Türkler, Bulgarlar, *Dedemin İnsanları*’nda ötekiler; Kürtler ve mübadillerdir. Öteki mefhumunun bu değişiminde, eserlerin oluştuğu toplumların tarihi ve yaşanan olayların payı büyüktür. Her iki toplum için de etkili olan mübadelenin sonrasında iç siyasi karışıklıklarla ötekinin kimliği ve ötekine bakış farklılaşmış, daha da genişlemiştir.

‘Biz’ ve ‘öteki’ grubunun arasında kalan ‘yabancı’ ise bu karşıtlıklar için bir sorun teşkil etmektedir. Yabancı, fiziksel olarak yakın, duygusal olarak uzak olduğu varsayılan bireydir. Eserlerde yabancı kimliğiyle en çok örtüşen karakterlerse *Kardeş Kavgası* romanında Peder Yannaros’ken, *Dedemin İnsanları* filminde Mehmet Yavaş’tır. Her ikisi de bir şekilde ‘biz’ ve ‘öteki’ burçlarının arasında kalan ve güven duyulmayan karakterlerdir. Varlıkları en azından toplumların belirli bir kesimi için zararlı olan bireylerdir.

Kardeş Kavgası adlı eserde Peder Yannaros’un yabancılığı birkaç farklı şekilde vurgulanır. Peder Yannaros, her iki grup arasında silahsız ve sadece Tanrı’ya yakaran kişiliğiyle yalnız kalmış ve kendi ruhu ile bedeni arasında, komünistlerle faşistler arasında sıkışmış bir karakterdir (Drăgulănescu, 2014: 31-32). O, Kızıl Takkelilerin nazarında ‘karga, halkı uyutan herif, faşist’ gibi tamlamaların muhatabıyken, Kara Takkeliler içinse ‘Bulgar, hain, bolşeviktir’ tir (Kazancakis, 1969: 36). Dini kimliğine rağmen, kendi oğlunun dinden aforoz edilip Kızıl Takkeliler’in safına geçmiş olması da yine onu güvenilmez kılmaktadır (a.g.e.131). Yine oğlunun Kızıl Takkeliler’in komutanı olması nedeniyle o ‘kızıl papaz’ olarak anılır ve bir nevi oksimoronla yani zıt anlamlı ifadelerle adlandırılır (a.g.e.195). Üstelik Peder Yannaros, sadece Kara Takkeliler’in gözünde değil, komünist görüşlere sahip öğretmenin gözünde de güvenilmez ve tehlikelidir. Öğretmen, kalabalığın huzurunda, Peder Yannaros’u babasından duyduğu bir hikâyedeki dişi köpeğe benzetir. Köylülere anlattığı hikâyeye göre, sahip oldukları ahır koruyan bir dişi köpek, bir gece kurtla birlikte olduktan sonra artık kurdun sürüye girip zarar vermesini engellemez olur. Öğretmenin babası kurdu silahla vurur ve dişi köpeği sopayla dövüp kovar. Bundan sonra köpek kurtların yaşadığı ormanla, babasının yaşadığı köy arasında kalır. Öğretmen Peder Yannaros’un anlattığı hikâyedeki dişi köpeğe benzediğini ifade ederek, ‘yoldaşlar bu dişi köpek, Peder Yannaros’un ruhudur, dişi köpek gibi, Kızıl-larla Karaların arasında ulur durur, onun gibi geberip gidecek’ demiştir (a.g.e. 1969: 267).

Dedemin İnsanları adlı sinema filminde ise, ‘biz’ ve ‘öteki’ toplumlarının arasında ve karar verilemez olarak kalmayı en iyi ifade eden cümle Mehmet Yavaş’ın ağzından duyulur. Mehmet Yavaş’ın söylediği ‘sevmezler

bizi, orda Türk tohumu, burda Yunan gâvuruyuz' ifadesi, fiziksel olarak yakın, duygusal olarak uzak kabul edilen yabancıya bakışın en net dile getirilişidir (Irmak, 2011: 45:52-45:54). Yine filmdeki bir diğer önemli karakter Mehmet Yavaş'ın torunu Ozan'dır. Ozan'ın da mensubu olduğu bir çocuk çetesi vardır ve bu çeteye üye çocuklardan biri Ozan'a 'elaleme gâvur diyon ama senin deden de gâvur' demiştir. Ozan'ın bu sözlerle itirazı neticesinde Türklüğünü kanıtlaması için yani 'biz' grubuna katılabilmesi için Kürt mahallesine gitmesi ve Kürt evlerinin camlarını kırarak sadakatini ispat etmesi gerekmektedir (Irmak, 2011: 21.05-21.30).

İncelemeye konu olan her iki eserde de yabancı olarak görülen karakterlere karşı güvensizlik ve onların varlığının neden olduğu korku duyguları işlenmiştir. *Kardeş Kavgası* adlı eserde, Peder Yannaros'un varlığından duyulan güvensizlik ve korku, Kara Takkeliler'in lideri konumundaki Mandras'ın gözünden aktarılmıştır 'kendine has oyunlarından birini hazırlamaya kalkma (...) Gözlerin ihanet dolu. (...) Köyde senden başka kimseden korkmam Peder Yannaros' (Kazancakis, 1969: 199). Aynı eserin ilerleyen bölümlerinde yine, Bauman'ın ifade ettiği şekliyle 'biz' grubunun sözcüsü konumundaki Komutan Mandras'ın aşağıdaki ifadeleri, Peder Yannaros'un varlığının nasıl bir güvensizlik ve korku ortamı yarattığının delilidir:

'dinle beni: Papazı ve yaptıklarını hiç sevmiyorum. Bana nasıl kafa tuttuğunu gördün mü Mitros? Her dakika askerlerimizle fısıldaşıp duruyor. Bolşeviğin teki olan öğretmenle dostluk etmesi de caba. Dağdaki hain oğluya bize bir oyun hazırlıyor, göreceksin (Kazancakis, 1969: 241).

Verilen alıntıda Peder Yannaros'un 'biz' bütünlüğünü bozması ve 'biz' grubunun fikri önderi olan Mandras'ın eylemlerine karşı gelmesi ifade edilmektedir. Peder Yannaros'un bu eylemleri onun karar verilemez bir güvensiz ve tehlikeli oluşunun göstergeleridir.

Yine aynı eserde Binbaşı'nın Peder Yannaros'u kurşuna dizeceğini söylemesi de yabancıya bakışı göstermesi açısından önemlidir (Kazancakis, 1969:121). Bauman'ın görüşleri açısından düşünüldüğünde yabancıyla mücadele stratejilerinden biri olan öldürme eyleminin söylemsel açıdan işlenmesi söz konusudur.

Çağan Irmak'ın yönettiği *Dedemin İnsanları* adlı filmde ise Mehmet Yavaş'ın varlığı güvensizlik ve korku yaratmaktadır. Filmde bu tespitin en net ispatı ise Mehmet Yavaş'ın torunu Ozan'ın ağzından duyulmaktadır. Filmde geçen ve aşağıda verilen diyalogta:

(...) Çünkü biz Türküz, sana gâvur diyen mi var?

'Evet var. Bilmiyorsunuz siz, Yunan gâvuru senin deden, şişelerle haber gönderiyor, casusluk ediyor diyorlar. Hep o yüzüne gülenler var ya arkasından konuşuyorlar dedemin' (Irmak, 2011: 26.00-26.15).

Bu alıntıda bahsedilen şişelerle haber göndermeden kastedilen, Girit göçmeni Mehmet Yavaş'ın doğduğu yere ve doğduğu eve yazdığı ve şişelerle denize bırakıp, ulaşmasını temenni ettiği mektuplardır. Filmin sonunda bu mektupların amacına ulaştığı da görülecektir. Elbette böyle bir casusluk söz konusu olmamakla birlikte, çevresindekilerin konuşmalarına şahit olan Ozan, dedesinin gönderdiği şişeleri engelleme amacını taşımaktadır. Görüldüğü üzere, kişisel nedenlere ve özleme dayanan bir davranış, yerleşik halk tarafından tehlike olarak addedilmiştir. Bunun altında yatan nedense, Mehmet Yavaş'ın uzun zamandır kendileriyle birlikte yaşamasına, yani fiziksel açıdan yakın olmasına rağmen hala aynı duyguları taşımadığına inanılmasıdır. Mehmet Yavaş'ın varlığı bazı kesimlerde korku ve güvensizlik yaratmaktadır. Yabancıya yönelik korkuların altında, onun davranışlarına, eylemlerine tam olarak hâkim olamayıp yatmaktadır. Mehmet Yavaş'ın bu noktada bir korku unsuru olarak belirmesi Kearney'in yabancıya yönelik tespitine yakınlık arz eder. Kearney'e göre yabancılar, malum olanı meçhul olanla tehdit ettikleri için korku kaynağıdır (Kearney, 2012: 15).

Yine aynı filmde Mehmet Yavaş'ın varlığından rahatsız olan bir başka esnafın ağzından duyulan 'Allah'ın gâvuru, bir de alay geçiyor benle, salyangoz yediği günleri ne çabuk unuttu o adada' ifadesi de onun varlığından duyulan rahatsızlığın ifadesidir (Irmak, 2011: 6.44). Bu ifade, üstü örtülü bir şekilde Mehmet Yavaş ve onun gibilerin geldikleri yerleri dönmesi temennisini işaret etmektedir. Bauman'ın görüşlerinden hareketle, yabancıların geldiği yere gönderilmesi, yabancıyla mücadele stratejilerinden biridir.

Bauman, yabancıların toplumlar için neden tehlikeli olduğunu açıklarken, onun en affedilmez suçlarından birininse 'biz' grubundan bazı insanları yanına çekmesi ihtimali olduğunu belirtmiştir. Varlığıyla 'biz' grubuna yakın olan 'yabancı', eylemleri ve söylemleriyle 'biz' grubundan insanları yanına çeker ya da onların kararlılıklarında bir zayıflamaya neden olursa, suçu daha da artacaktır. Bu açıdan düşünüldüğünde gerek Peder Yannaros ve gerekse Mehmet Yavaş 'biz' grubunun burçlarında gedik açmışlardır.

Kardeş Kavgası adlı eserde Peder Yannaros'un çevresindeki kalabalığın artmasından rahatsız olan Komutan için yabancı olan Peder Yannaros daha da tehlikeli bir hale bürünmüştür: 'Atına binen Komutan, kırbacını kaldırmış, deli gibi havayı döverek dörtnala üstlerine geliyordu. Köylülerin papazın çevresinde toplanmaları

dikkatini çekmişti; hain yine bir oyun hazırlıyordu herhalde (Kazancakis, 1969: 199). Kızıl Takkeliler'le mücadelede Komutan'ın izinden giden, onun söylediklerine riayet eden köylülerin, Peder Yannaros'la daha sık görüşmesi, onu daha sık dinlemesi, Peder Yannaros'un suçlarına bir yenisini eklemiştir demek yanlış olmayacaktır.

Dedemin İnsanları filminde de, Mehmet Yavaş'ı sevmeyen bir esnafın dükkânında birlikte sohbet ettiği bir kişiyle yaşadığı diyalog da yabancının affedilmez suçuna delil olarak gösterilebilir. Misafirin 'Mehmet amca delikanlı adam, herkes de çok sever' cümlesinden sonra, onu dükkânından kovması (Irmak,2011: 6.46), Mehmet Yavaş'ın esnafın gözündeki suçlarını daha da arttırmıştır.

Eserlerde yabancı olarak nitelenmesi mümkün olan Peder Yannaros ve Mehmet Yavaş'ın, kendilerine şüpheyle yaklaşanların görüşlerinin aksine memleketlerini sevdiğikleri ve onun selameti için ellerinden gelen çabayı gösterdikleri savunulabilir. Peder Yannaros, tüm iç savaş boyunca her iki tarafın da gözünde olumsuz bir karakter olarak öne çıkmasına rağmen, kendi tabiriyle Yunanistan'ın ta kendisidir:

'Ayırım yapmıyorum, ne kızılım ben ne de kara, iyi bilinsin. Tanrıyla konuşan, insanların kirlî ayaklarını yalamak için asla eğilmeyen Peder Yannaros'um. Yüreğim açılırsa tüm Yunanistan'ın, coğrafya haritalarındaki gibi kanıma yayıldığı görülür. Tüm Yunanistan'ın. '(Kazancakis, 1969:223-224).

Dedemin İnsanları filminde ise, Ozan'ın dedesini ve dedesinin 'insanları'nı gâvur olmakla suçladığı sahnenin devamında söylemeye başladığı İstiklal Marşı'nı, 'millî marşımız yarım kalmaz' diyerek Mehmet Yavaş ve masadakilerin devam ettirip söylemeleri de yine kendisi hakkında aksi düşünülmesine karşın memleketine duyduğu sevginin göstergesidir (Irmak, 2011: 15.59).

Her iki eserin bir diğer ortak noktasıysa 1923 yılında yaşanan Nüfus Mübadelesi'nden bahsedilmesidir. Çağan Irmak'ın filmi için daha belirleyici ve temel teşkil eden bu sosyal mesele, *Kardeş Kavgası* adlı romanda sadece bir yerde Peder Yannaros'un cümleleriyle anıştırılmıştır. Peder Yannaros 'verimli Trakya topraklarına komşu olan memleketimden kovuldum' (Kazancakis, 1969: 205) diyerek, devletlerin antlaşması sonucunda gerçekleşen mübadeleye göndermede bulunurken, *Dedemin İnsanları* adlı eserde Mehmet Yavaş'ın babası, annesi ve kardeşleriyle yaşadığı ve bütün hayatını etkileyen mübadele sahnesi, film açısından en trajik sahnelerin başında gelmektedir. Mehmet Yavaş'ın 'Sene 1923 (...) mübadele derler, gitmeliymişiz oradan' cümleleriyle başlayan sekans yaşanan zorlukları gözler önüne sermektedir (Irmak, 2011: 33.55-34.00).

Eserlerde, göze çarpan bir diğer benzerlikse, Peder Yannaros ve Mehmet Yavaş'ın aile üyelerinden birinin açık bir şekilde 'biz' ya da 'öteki' gruplarına yakınlık duyması ve şiddete başvurmalarıdır. Peder Yannaros'un oğlu, dağa çıkmış ve Kızıl Takkeliler'in lideri konumuna yükselmişken, Mehmet Yavaş'ın torunu, 'biz' grubuna dâhil olabilmek için Kürt mahallelerine saldırı düzenleyen gruba katılmış ve filmin ortalarına kadar birlikte çalıştığı bir diğer çırak olan Kürt kökenli Tahsin'e kötü davranmıştır.

Kardeş Kavgası ve *Dedemin İnsanları* eserlerinin sonları da bazı açılardan benzerlik taşımaktadır. *Kardeş Kavgası*'nda Peder Yannaros oğlunun emriyle peşinden koştuğu barış uğruna kurşuna dizilerek öldürülmüşken, *Dedemin İnsanları* filminde Mehmet Yavaş, 1980 Askeri Darbesi sonrasında yaşananların ve özellikle askeri yönetim tarafından atanan belediye başkanıyla aralarında geçen diyalogun neticesinde, hep gitme hayalini kurduğu Girit'e doğru denize açılarak intihar eder.

SONUÇ

Sonuç olarak Yunan edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Nikos Kazancakis'in *Kardeş Kavgası* romanı ve ülkemizin son dönemde öne çıkan yönetmenlerinden Çağan Irmak'ın yazıp yönettiği *Dedemin İnsanları* filminin karşılaştırmalı olarak ele alındığı bu çalışmada, toplumların ötekine ve yabancıya bakışlarına değinilmiştir. Toplumlar için öteki, varlığına bir noktaya kadar rıza gösterilen, uzakta kaldığı müddetçe tehlike arz etmeyen bir karşıt kutuptur. Bauman'ın görüşlerinden hareketle, toplumların devamı için öteki'ne ihtiyaç duyulduğu ve şayet böyle bir öteki yoksa bile oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Belki de kabul edilmesi gereken görüş de tam olarak budur. Evrendeki bütün canlılar için uzakta olduğu müddetçe varlığına rıza gösterilebilir bir öteki söz konusudur.

Çalışmada ele alınan eserlerden hareketle de iddia edilebileceği gibi, toplumlar için asıl zor ve karar verilemez olan fiziksel olarak yakın duygusal olarak uzak olan yabancılarıdır. Ötekilerin aksine yabancılar, gündelik yaşam pratiğinin içinde yer alırlar, sıklıkla rastlanılan, aynı mekânın paylaşıldığı bireyler olarak yabancıların varlığı 'biz' grubunun üyeleri için güven ortamının bozulmasına neden olmaktadır. Eserlerde Peder Yannaros ve Mehmet Yavaş'la örneklendirilen yabancı, taşıdığı etnik kimlik, aile bağları ya da dünya görüşü gibi hasletlerle, ne 'biz' grubuna ne de 'öteki' grubuna dâhil edilemeyen bireylerdir. Peder Yannaros, dini bir kimliğe sahip olmakla birlikte, din duygusunun ağır bastığı köylüler ve özellikle köylülerin askeri önderi

konumundaki Komutan için tehlikeliyken, Kızıl Takkeliler için de yine dindar kişiliği nedeniyle bir ‘yobaz’dır. Ayrıca oğlunun Kızıl Takkeliler’in saflarında yer alması da onu köylülerin ve komutanın nazarında güvenilmez kılarken, oğlunun emriyle öldürülmesi onun yine Kızıl Takkeliler tarafından da güvenilmez bulunduğunun ispatıdır.

Dedemin İnsanları filmi 1923’te Anadolu’ya gelen Mehmet Yavaş’ın 1980 Askeri Darbesi’ne kadarki yaşamını anlatan bir yapıya sahiptir ve Mehmet Yavaş, içinde yaşadığı toplumun bazı kesimleri tarafından halen tam anlamıyla kabul edilemeyen, casuslukla suçlanan ve Türk tohumu ile Yunan gâvuru olmak arasında gidip gelen bir arada kalmıştır. ‘Biz’ grubunun ötekileştirdiği Kürtlere, eşcinsellere ve delilere yaklaşımlarında onlardan farklı olduğu için karar verilemeyen ve güvenilemeyen bir karakterdir. Ailesinde ‘biz’ grubuna dâhil olmak için çabalayan torunu Ozan’la bu açıdan bir zıtlık teşkil eden Mehmet Yavaş, özellikle sinirlendiği anlarda kullandığı Rumca’yla da ulus devlet anlayışının ve dil birliği düşüncesinin dışına çıkmaktadır.

Modernitenin bir sınır çizme uğraşı, bir kategorilerştirme çabası olduğu düşünüldüğünde ve ulus devlet düşüncesinin de modernitenin bir ürünü olduğu kabul edildiğinde, ‘biz’ ve ‘öteki’ gruplandırması daha açık anlamlara kavuşacaktır. İmparatorlukların aksine belirli bir ulusun nüfus yoğunluğuna dayanan ulus devletlerde karar verilmesi güç olan ve varlıkları daima bir güvensizlik ortamı yaratacak ‘yabancılar’ problem teşkil etmektedir. Türk ve Yunan hükümetleri arasında imzalanan mübadele antlaşması da böyle bir ortamın esiridir. Fakat özellikle *Dedemin İnsanları* adlı eserde üzerinde durulduğu gibi, göçle Anadolu’ya gelen mübadiller için yabancılik durumu bir başka açıdan devam etmektedir.

Her iki eser de ulus devlet olmanın sancılarını konu edinmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ve bir anlamda ülkedeki siyasi atmosferin ürünü olan İç Savaş, Yunan toplumu için felaket getirmiştir. *Dedemin İnsanları* adlı eserde ise, 1923 Nüfus Mübadelesi travmasını yaşamış Mehmet Yavaş’ın yine bir devletleşme sancısı olarak okunması mümkün 1980 Askeri Darbesi’ni yaşamaya tarihsel zemin olarak belirlenmiştir. Bu noktada, ulus devletlerin yaşadığı bu gibi sancılı süreçlerin ‘biz’, ‘öteki’ ve ‘yabancı’ gibi kutupları doğurduğu iddia edilebilir. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi kapsamında, toplumların yaşadığı bu gibi kırılma noktalarını ele alan edebi ve görsel metinlerin, öteki ve yabancı üzerine yapılması muhtemel araştırmalar için uygun bir zemin sundukları düşünülebilir.

KAYNAKÇA

1. Ali, R. (2009). Yunan İç Savaşında Batı Trakya Türk Azınlığı, B.A.K.E.Ş. Araştırma Dizisi, Gümölcine.
2. Bauman, Z. (2015). Sosyolojik Düşünmek (Çev.: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
3. Bölükmeşe, E. & Erçin, M. (2021). “Shakespeare’in ‘Fırtına’ Eserinde Sömürgecilik Bağlamında ‘Ben/Biz’ ve ‘Öteki’”. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(37): 217-226.
4. Clogg, R. (2007). Modern Yunanistan Tarihi (Çev.: Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul.
5. Damrosch, D. & Melas, N. & Buthelezi, M. (edt) (2009). *The Princeton Sourcebook in Comparative Literature: From the European Enlightenment to the Global Present*, Princeton University, Princeton.
6. De Zepetnek, S. T. (1998). *Comparative Literature Theory: Method, Application*, Rodopi Publishing, Amsterdam.
7. Drăgulănescu, A.-F. (2014). “States of Conflict and the Idea of Pacifism in the Novel *Fratricides*”. *International Journal of Literature and Arts*. Vol:2, no:6-1, pp. 30-34.
8. Irmak, Ç. (2011). *Dedemin İnsanları*. (Sinema Filmi).
9. Kayam, H. C. (1993). “Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun T.B.M.M.’de Görüşülmesi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt 9, sayı 27*, ss. 581-608.
10. Kazancakis, N. (1969). *Kardeş Kavgası* (Çev.: Kosta Daponte), E Yayınları, İstanbul.
11. Kearney, R. (2012). *Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar Ötekiliği Yorumlamak* (Çev.: Barış Özkul), Metis Yayınları, İstanbul.
12. More, A. L. (2013). “Interdisciplinary Studies and Comparative Literature in China and the West” *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, 15, Iss. 6, pp. 1-10.
13. Oran, B. (edt) (2008). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* (Cilt 1: 1919-1980), İletişim Yayınları, İstanbul.
14. Parlayandemir, G. (2015). “Milliyetçilik ve Faillik Bağlamında *Dedemin İnsanları*” *sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, sayı:1, 107-132.
15. Sayıcı, İ. (2011). “Yunan İç Savaşının Türk Basınına Yansıması (1946-1949)”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.